

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Гринчишин Ярослав Миколайович

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансового менеджменту

Львівського національного університету імені Івана Франка

Рогаль Сніжана Степанівна

магістрант

Львівського національного університету імені Івана Франка

Сучасні умови, які характеризуються посиленням конкуренції, зростанням дефіциту банківських ресурсів, невизначеністю економічного середовища, обумовлюють підвищену увагу банків до управління ліквідністю. Ліквідність, як одна з головних характеристик банку, свідчить про фінансову стійкість, надійність, спроможність установи розширювати обсяги активних операцій та протистояти негативним наслідкам кризових ситуацій. Ліквідність окремого банку в кінцевому підсумку визначає стабільність усієї банківської системи країни, безперебійне постачання фінансовими потоками всіх суміжних галузей народного господарства і її забезпечення є одним із найважливіших стратегічних завдань розвитку фінансового сектора.

За недостатньої ліквідності банк не може в повній мірі виконувати властиві йому функції, своєчасно розраховуватися за зобов'язаннями перед кредиторами і вкладниками, підтримувати свою платоспроможність. Надлишкова ліквідність свідчить про неспроможність менеджменту банку ефективно використовувати наявні ресурси [1, с. 105]. Отже, вивчення теоретичних засад управління ліквідністю банківської системи, зокрема розкриття сутності і стратегій цього процесу, є досить актуальним питанням.

Ліквідність слід розуміти, як здатність окремої установи або системи в цілому забезпечувати своєчасність, повноту та безперервність виконання всіх своїх грошових зобов'язань. Ліквідність банку – це його спроможність забезпечувати своєчасне і з найменшими витратами виконання своїх грошових зобов'язань. Для забезпечення ліквідності банк повинен мати певний резерв коштів на виконання непередбачених зобов'язань, які можуть бути обумовлені як змінами стану грошового ринку, так і фінансовим станом клієнтів або банків-партнерів.

Ліквідність необхідна банкам, головним чином, для того, щоб бути готовими до несподіваних змін кредитних і депозитних потоків. Такі зміни, які супроводжуються вилученням депозитів і необхідністю

задоволення попиту на кредити, створюють для банків проблеми ліквідності [2, с. 84].

Управління ліквідністю здійснюється способом збалансування внутрішніх можливостей банку та зовнішніх чинників впливу на його діяльність, тобто через формування відповідної стратегії. Під стратегією управління ліквідністю слід розуміти процес реалізації певної послідовності заходів, а також завчасно підготовлених варіантів рішень на випадок суттєвих зовнішніх чи внутрішніх змін, котрі б у кінцевому підсумку забезпечували належний рівень ліквідності [3, с. 102]. У практичній діяльності банки застосовують три основні стратегії управління ліквідністю: стратегія трансформації активів; стратегія запозичення ліквідних засобів; стратегія збалансованого управління ліквідністю.

Сутність стратегії трансформації активів полягає в нагромадженні високоліквідних активів, які повністю забезпечують потреби ліквідності банку. У разі виникнення попиту на ліквідні кошти активи банку продаються з метою задоволення потреби у грошових коштах [4].

Управління ліквідністю через управління активами є найпростішим і низькоризиковим підходом. Цю стратегію обирають невеликі банки, які віддають перевагу надійності, жертвуючи прибутковістю [3, с. 103]. Реалізація низькоризикових активів призводить до втрати майбутніх доходів, які могли б бути згенеровані такими активами. Продаж активів супроводжується сплатою комісійних, брокерських, біржових внесків, що зменшує чисті грошові надходження.

Стратегія трансформації активів має більше недоліків, ніж переваг. Тому її обирають ті банки, які не можуть або не бажають ризикувати, не мають широких можливостей запозичення коштів на грошовому ринку. На використання цієї стратегії можуть перейти й великі банки в періоди нестабільної економічної ситуації, коли порушується робота фінансового ринку, дорожчають зовнішні джерела поповнення ліквідності [3, с. 103].

Зміст стратегії запозичення ліквідності полягає в запозиченні грошових коштів у кількості, достатній для повного покриття потреб ліквідності. Такий підхід може бути застосований за умови досить високого ступеня розвитку фінансових ринків, які дають змогу при виникненні потреби позичати ліквідні кошти в будь-якій кількості. Основними джерелами запозичення ліквідних засобів для банків є позики на міжбанківському ринку, угоди РЕПО, депозитні сертифікати, кредити рефінансування НБУ, випуск цінних паперів.

До недоліків застосування стратегії запозичення ліквідності в умовах України слід віднести нерозвиненість фінансового ринку і, як наслідок, можливу відсутність джерел запозичення при виникненні потреби в банків; виникнення відсоткового ризику через можливе здорожчання

запозичених коштів. Враховуючи ці недоліки, така стратегія оцінюється як найбільш ризикована, тому українські банки не ризикують обирати її як пріоритетну [3, с. 104].

Для задоволення потреби в ліквідних коштах стратегію запозичення ліквідності часто використовують великі міжнародні банки.

Враховуючи високу вартість стратегії трансформації активів і високу ризикованість стратегії запозичення, більшість банків зупиняють свій вибір на стратегії інтегрованого управління активами і пасивами, яка є компромісним (збалансованим) варіантом управління ліквідністю. Згідно з цією стратегією, частина попиту на ліквідні кошти задовольняється за рахунок нагромадження високоліквідних активів, а решта – за допомогою проведення операцій запозичення коштів.

Перевагою стратегії інтегрованого управління активами і пасивами є гнучкість, яка дозволяє менеджменту вибирати вигідні поєднання джерел поповнення ліквідних коштів, враховуючи економічні умови та зміни в ринкових цінах. До недоліків використання збалансованого підходу слід віднести необхідність прогнозування стану грошового ринку, оперативність оцінки ситуації і прийняття правильного рішення.

Варто зазначити, що зростаюча складність фінансових ринків, періодичне виникнення кризових ситуацій, перехід до нових стандартів Базеля III, використання сучасних інформаційних технологій вимагають вдосконалення і поглиблення теоретичних підходів до управління ліквідністю банків. Ці підходи повинні враховувати, з однієї сторони, використання прогресивних інструментів управління активами і пасивами, а з іншої – методологію оцінки ризиків ліквідності.

Список використаних джерел:

1. Руденок О. О., Волкова В. В. Управління ліквідністю банку в умовах переходу до нових стандартів Базеля III. *Економіка і організація управління*. 2018. № 1 (29). С. 104–111.
2. Андрющенко І. Є. Конспект лекцій з дисципліни «фінансовий менеджмент у банку» для здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем «магістр» денної та заочної форм навчання спеціальностей 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Запоріжжя : ЗНТУ, 2018. 98 с.
3. Саламашенко І. М. Стратегії управління ліквідністю банків. *Управління розвитком*. 2014. № 4. С. 102–105.
4. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент банку. Київ : КНЕУ, 2004. 489 с. URL: <https://buklib.net/books/21908/> (дата звернення: 01.10.2023).